

NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE
ARCHEOGRAPHIC COMMISSION
M. HRUSHEVS'KYI INSTITUTE OF UKRAINIAN ARCHEOGRAPHY
AND SOURCE STUDIES

UKRAINIAN ARCHEOGRAPHIC YEAR BOOK

NEW SERIES

ISSUE 3/4

•

UKRAINIAN
ARCHEOGRAPHIC
COLLECTION

VOLUME 6/7

KYIV 1999

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ

ВИПУСК 3/4

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 6/7

КИЇВ 1999

Черговий випуск “Українського археографічного щорічника”, що виходить у світ, на жаль, із значним запізненням, знайомить читачів з новими працями з історії археографії та суміжних джерелознавчих дисциплін, публікаціями текстів та текстологічними розвідками, історико-джерелознавчими дослідженнями і оглядами широкого хронологічного діапазону, в основі яких лежать актові джерела XVI–XVIII ст., нарративні та полемічні пам’ятки XV–XVII ст., документальні й епістолярні матеріали XIX–XX ст., інші джерела, що зберігаються в українських та зарубіжних архівосховищах.

Редакційна колегія

П. С. СОХАНЬ (головний редактор),
Г. В. БОРЯК (заступник головного редактора),
І. М. ЗАБІЯКА, Н. П. СТАРЧЕНКО (відповідальні секретарі),
Я. Р. ДАШКЕВИЧ, Л. А. ДУБРОВІНА, Ю. А. МИЦИК,
В. І. НАУЛКО, Р. Я. ПИРІГ, О. В. ТОДІЙЧУК,
В. І. УЛЬЯНОВСЬКИЙ, В. С. ШАНДРА, Ю. І. ШАПОВАЛ

Підготовлено і видруковано за сприяння
Фонду Катедр Українознавства (ФКУ).
Програма українознавчих досліджень, фундатором якої є ФКУ,
фінансується за рахунок благодійних пожертв
українських громад США і Канади

В. І. УЛЬЯНОВСЬКИЙ, Н. М. ЯКОВЕНКО (Київ)

РОДИННА ХРОНІКА ОСТАННЬОЇ ЧВЕРТІ XVI ст.

Одним з найважливіших і фактологічно насичених наративних джерел з історії європейського середньовіччя, безперечно, є хроніки. Це однаковою мірою стосується хронік як загальноєвропейського чи загальнодержавного, так і вузкого регіонального масштабу – родинних і навіть індивідуально-персональних. Усі вони так чи інакше несуть у собі зліпок епохи, характеристику середовища, в якому створювалися, свідчать про певний стан розвитку суспільної свідомості та менталітету.

Найповніше й персоніфіковано авторське начало проявляється у родинно-локальних хроніках типу *silva rerum* (домашні щоденникові нотатки, які часто велися рядом поколінь)¹. Зокрема, значного поширення така різновидність хронік набула в Україні. Тут відомі літописи Лизогубів, Квіток, Лісовських, Тевяшевських, Кондратьєвих, Стороженків, Дворецьких та ін.² Даний вид наративних джерел є недостатньо вивченим, чимало їх досі залишається не запровадженими до наукового вжитку.

Хроніка, що публікується нижче, умовно також може бути віднесена до типу *silva rerum*; вона містить цінний фактологічний матеріал і, хоч незначною мірою, заповнює прогалину у вивченні зазначеного виду джерел.

Пропонована читачеві хроніка віднайдена нами на вільних частинах аркушів стародрукованого календаря історичних дат з колекції бібліотеки Острозького єзуїтського колегіума ЦНБ НАН України (шифр: С.294). Повна назва книги: “*Calendarium historicum conscriptum a Paulo Ebero Kitthingensi*”. Календар видавався у Віттенберзі (*Witebergae, excudeba[n]t F. Crato in 4°*) двічі – 1571 та 1574 р. Видання мають посвяту маркграфу бранденбурзькому Георгу-Фрідріху 1550 р., вміщену на початку примірника з Острозької колекції³. Перше видання налічує 414 с. Воно охоплює історичні події до жовтня 1571 р., друге відрізняється лише кількістю пропегінованих сторінок (413)⁴. За даними Адамса, календар в четвірку на 413 с. виходив 1573 та 1579 р.⁵ У досліджуваному примірнику книги немає вихідних даних, тут налічується 413 с. Наявність у хроніці записів про локальні події 1574-1578 рр. свідчать, що це видання 1574 р. (по Адамсу 1573 р.)

Даний примірник має пізніші жовті пергаменні палітурки, його титульний аркуш попсований і зотліла частина аркуша, на якій зазначено рік

виходу книги у світ. На звороті останнього аркуша почерком кінця XVI ст. зроблено запис імені автора книги "Paulus Eberus". Екслібрис (у нижньому правому куті титулу) зберігся лише частково: "Inscriptus catalogo libror [...]" Далі окраєць аркуша відірвано, але збереглася дата – 1647. За аналогією з іншими книгами з Острозької колекції запис мав продовжуватися словами "librorum Collegii Ostrogiani", а 1647 означає рік передачі книги до бібліотеки Острозької єзуїтської колегії.

Хроніки вели два автори протягом 15-ти років (1574-1589). Записи чітко прив'язувалися до певних місяців року і навіть днів відповідно до структури календаря, ніби продовжуючи і доповнюючи його фіксацією місцевих подій. Порічна хронологія дотримувалася лише у межах одного календарного дня (аркуша книги). Така оригінальна структура хроніки робить її унікальною пам'яткою цього виду літературно-історичних джерел. Аналогії подібних хронік не згадуються серед історичних творів європейського середньовіччя. Тому опублікована нижче хроніка складає подвійну вартість: як історичне джерело, що містить цінні, почасти невідомі факти, і як своєрідна літературно-історична пам'ятка останньої чверті XVI ст.

Укладена двома авторами, хроніка значною мірою належить перу першого з них. Почерки обох хроністів мають лише незначну подібність, натомість їх особливості дуже виразні. У тексті публікації почерки (I чи II) вказуються окремо для кожного запису. Останній запис власника першого почерку датовано 23 вересня 1588 р. (с.310). Два останні записи власника другого почерку зроблено на початку 1589 р. – 18 січня та 5 лютого (с.50, 70).

Питання про атрибуцію хроніки є досить складним. Другий автор у кількох записах розповідає про себе: повідомляє про свій від'їзд з-під Пскова 1581 р., де він командував ротою (с.388), про присутність на коронації Жигимонта III у Кракові (1588 р., с.37), згадує про родовий маєток Ланьцухів (1588 р., с.43), куди йому було привезено привілей на люблінське підкоморство (1589 р., с.50). Отже, цей автор був власником Ланьцухова і люблінським підкоморієм з початку 1589 р.

Власниками Ланьцухова були члени родини Куропатв, які згадуються у джерелах з 1236 р. (краківський стольник Здислав)⁶. Першим власником Ланьцухова вже на початку XV ст. став Ясько з Гродзини Куропатва (з Сренявитів). Він був люблінським старостою (1382), ловчим (1392-1400), суддею люблінським земським (1401-1408), завихойським каштеляном (1409-1418)⁷. Ясько володів Гродзинами, Змігродком і купив у Холмському повіті весь Ланьцухів⁸. Цікаво, що його син Ян – сяноцький і холмський староста (1442-1446, 1455-1463), люблінський підкоморій (1439-1462), маршалок коронний надвірний (1456-1459) – був прибічником гуситів; † 1463 р.⁹ Володіння Яна, в тому числі Ланьцухів, успадкував Станіслав Куропатва, дворянин короля Казимира IV, каштелян (бл.1496 р.) і староста холмський (1501). Він 1519 р. отримав привілей на надання селу Ланьцухів

статусу міста з магдебурзьким правом, а через рік помер, залишивши дружину Барбару Кобиленську та двох синів – Яна та Миколу*.

Микола Куропатва, галицький війський, суддя генеральної конфедерації Руського воєводства, згадується у документах 1555, 1578, 1580 рр.¹⁰ У книгах Львівського гродського суду про нього як ще живу людину востаннє йдеться у справі від 6 вересня 1588 р.¹¹ 23 вересня 1589 р. справи від імені братів Станіслава та Павла вів уже галицький стольник Микола Куропатва – “син покійного галицького войського”¹². У судовому витягу наведено слова Миколи про батька, який на попередні галицькі земські роки (тобто, 1588 р.) мав прибути з документами. На шляху до Галича у с.Переволоки 6 вересня він дізнався про напад татар. Батько змушений був сховатися у Бучачі в будинку Валентина Поляновського. При цьому документи на маєтності (вони перелічуються лише по Галицькому та Коломийському повітах) зникли¹³.

У книгах Львівського магістрату також зберігся запис стосовно цієї справи, однак у дещо іншому варіанті: Микола Куропатва від імені братів скаржився на шляхтича Валентина Поляновського, який пограбував майно батька, що на той час перебував у Галицькому гродському суді. Разом з усім пропали й документи на володіння¹⁴. Того ж дня (23 вересня 1589 р.) Микола Куропатва від імені братів подав до запису підтверджений королем Жигимонтом Августом (22 травня 1555 р.) лист короля Владислава III на теребовельські володіння¹⁵.

Здавалося, що згадані документи уможливлують встановлення авторства хроніки. Першим автором (власник почерку I) міг бути галицький війський Микола Куропатва, син Станіслава, який встиг зробити останній запис у вересні 1588 р.

Власником почерку II міг бути його старший син Микола, який свої перші записи у календарі зробив ще за життя батька. Ймовірно, саме він згадується у німецькому летючому листку 1589 р., виданому в нюрнберзькій друкарні Леонхарда Хойслера, у зв'язку з описом татарського нападу 17-25 серпня і оборони містечка Куропатник від півтисячного татарського загону¹⁶.

Чи підтверджується дане припущення автобіографічною інформацією, яка належить виключно другому авторові? Він, зокрема, повідомляє під 6 грудня, що 1581 р., залишивши свою роту, від'їхав з-під Пскова: загострилася подагра (с.388). Псковська експедиція Стефана Баторія детально описана у щоденнику походу 1581 р. королівського секретаря Станіслава-Яна Піотровського. У грудні, за свідченням останнього, із табору виїхало два шляхтичі: гнезненський каштелян Ян Зборовський (4 грудня “вночі додому в Інфлянти поїхав”) та кавалерійський ротмістр Пеньонжек¹⁷. У щоденнику особливо відзначається хоробрість Пеньонжка, який під час штурму Пскова 8 вересня бився пішим, одягнувши білу сорочку поверх

* Сучасний польський дослідник Ф.Кірик повідомляє, що сини не пережили батька (PSB.T. XVI/2.S.255), однак це твердження помилкове.

броні. Гейденштейн, описуючи наступ 8 вересня, теж відзначив, що попереду всіх стали Прокопій (?) Пеньонжек та інші сміливці. Однак незабаром ротмістра покарав гетьман за розібрані його солдатами на дрова дерев'яні будівлі (1 грудня). Гетьман проїхав до шатра Пеньонжка, схопив його за комір жупана, погрожуючи посадити на палю, протяг волоком поряд свого коня і потому лише відпустив. Вмовляння гетьмана друзями Пеньонжка не допомогли. 2 грудня йому порадили, здавши роту (200 чоловік) своєму повіреному, лишити військо¹⁸.

Безперечно, ні Ян Зборовський, ні Пеньонжек не могли бути авторами хроніки, бо жоден з них не був люблінським підкоморієм і власником Ланьцухова. Пеньонжек пережив обох хроністів. Він згадується як піхотний поручик у листі О.Гонсевського з Москви від 17 вересня 1611 р.¹⁹. Більше того, збереглися автографи Криштофа Пеньонжка за 1580-1583 рр. (розписки про отримання грошей), почерк яких не схожий на жоден з двох почерків авторів хроніки²⁰.

Щоденник походу в зв'язку з Люблінським воєводством згадує лише одного Лещинського, який хотів після винагородження батька (каштеляна люблінського) Сандомирським і Мальборкським воєводствами перейняти у нього староство Сандомирське. З цією метою він підкупив кухмістра (дав 1000 злотих) та канцлера (дав 2000 злотих). Автор щоденника зазначив: "З того все одно нічого не вийде... смішно навіть подумати"²¹. Ясно, що Лещинський також не міг бути автором хроніки з тих самих причин, що й згадані вище особи.

Однак несподіваною виявилася перевірка інформації про надання другому авторів посади люблінського підкоморія (судді у межових спорах, який рахувався третім по рангу після воєводи та каштеляна). Звістка про королівський привілей на підкоморство датована 1589 р. і записана під 18 січня, отже – призначення відбулося до цієї дати. Відомо, що цю посаду з 26 листопада 1581 р. по 5 листопада 1588 р. займав Станіслав Оріховський, а після нього – його брат Якуб Оріховський до своєї смерті 26 квітня 1589 р.²². Дати смерті братів Оріховських, як і надання підкоморства Якубу, ідеально збігаються з хронологією записів першого і другого авторів хроніки.

Особливо цікавим є те, що перший автор подав єдину детальну згадку про народження дитини. Він зафіксував народження 1 вересня 1586 р. о четвертій годині ночі з середи на четвер "панни Гелени, доньки вельможного пана Якуба Оріховського" (с.288).

Відповідно до генеалогічних довідників, на східних теренах Речі Посполитої у XVI ст. існувало два роди Оріховських з гербами Oksza та Rogala²³. Найбільш відомими представниками родини з гербом Oksza були Станіслав (Роксолан), відомий публіцист, письменник та історик (1513-1566) та його стрий Валентин (помер 1588 р.). Станіслав-Роксолан залишив по собі двох синів: Андрія, про якого відомо, що він в чині ротмістра та старости лайського був учасником облоги Пскова (1581), та Станіслава, про якого не збереглося жодних достеменних відомостей²⁴.

Валентин Оріховський, перемишльський земський суддя (1562-1587), посол на сейми (1566, 1567, 1569, 1572), прибічник партії канцлера Яна Замойського, добрий приятель Станіслава-Роксолана, помер наприкінці 1588 р. (його посаду судді вже 6 січня 1589 р. було передано привілеєм Жигимонта III Яну Яксманицькому). Валентин був двічі одружений, але, за даними генеалогічних довідників, не мав потомків. Саме йому належав родинний маєток Оріховка під Перемишлем²⁵.

Володіння Оріховських гербу Oksza знаходилися майже виключно на Перемишльщині. Жоден з представників роду в XVI ст. не посідав місцевих урядів у Любліні. Це, очевидно, виключає можливість атрибуції хроніки кому-небудь (наприклад, Станіславу, сину Станіслава-Роксолана) з цієї родини.

Представники Оріховських гербу Rogala проживали у Люблінському воєводстві. Генеалогічні довідники для XVI ст. називають серед видатних представників цієї родини лише Павла (бл. 1550-1612 рр.), холмського підкоморія, посла на сейм, патрона "польських братів". Його батько Ян Оріховський, підкоморій, далі каштелян холмський, помер 1567 р., залишивши, окрім Павла, також сина Станіслава. Брати виховувалися у середовищі різновірців, отримали університетську освіту. Однак Павло швидко відзначився і з допомогою канцлера Яна Замойського зробив блискучу кар'єру. 1573 р. він був учасником посольства у Франції до Генріха Валуа, 1575 р. вів переговори зі Стефаном Баторієм про його обрання на польський престол. 1581 р. Павло став красноставським війським, холмським підчашим, потім суразьким старостою (1585), врешті (1588) – підкоморієм холмським²⁶. Прибічник партії Замойського, він був активним політичним діячем і брав участь у рокоші 1606 р. З юнацьких років Павло був протестантом – спочатку кальвіністом, а потім (бл. 1570 р.) перейшов під впливом Яна Немоевського та Мартіна Чеховича до "братів польських". На терені релігійної боротьби і міжконфесійної полеміки Павло проявив себе як енергійний прихильник протестантизму. За допомогою Чеховича він написав і опублікував "Лист Павла Оріховського до Яна Замойського", де закликав до порозуміння аріанську і католицьку шляхту, проповідував унітаризм. У січні 1592 р. Павло виступив в якості одного з арбітрів диспуту між єзуїтом Адріаном Радзимінським та аріанськими теологами Войцехом з Каліша і Яном Немоевським. У своєму родинному маєтку, замку Крупе (Krupa), Павло заснував громаду аріан, а згодом (1590) зафундував аріанський центр у Суражі.

Павло Оріховський був найбагатшим в усій родині магнатом. 1612 р. йому належало три міста (Bełzysce, Piaski, Rejowiec), 23 повних й 4 часткових села, 2 кам'яниці у Любліні. Помер він 21 березня 1612 р., залишивши від першої дружини Софії Свінки (одр. 1576 р.) синів Станіслава та Павла і чотирьох доньок. Станіслав Оріховський був патроном заснованих батьком аріанських общин, а з 1581 по 5.XI 1588 р. – люблінським підкоморієм²⁷.

Щодо Павла, брата Станіслава, ми, на жаль, поки що не маємо жодних даних окрім того, що він володів маєтками Piaski, Kęsbów, Wolja Kęsbłowska, Pogorzały Staw і заснував у своєму маєтку Піски (Пяски) аріанську громаду²⁸. Дуже мало відомо також про Якуба Оріховського, який мав би бути ще одним братом Станіслава і люблінським підкоморієм після резигнації брата; помер 26.IV.1589 р.²⁹.

Саме стосовно Якуба Оріховського в одному з фундаментальних польських генеалогічних довідників зазначено, що він “z Lańcuchowa” і у 1596 р. була живою його донька Гелена³⁰. Якщо ця інформація може вважатися достатньою, тоді остаточно вирішується питання з авторами хроніки. Ними були Станіслав та Якуб Оріховські Rogala. Нез’ясованим залишається лише те, яким чином і коли Ланцухів став власністю Якуба Оріховського³¹. Може бути, що маєтність, яку у хроніці названо Luczchow, або Luczuchow не є Ланцухів.

Коротко проаналізуємо зміст, рівні інформативності хроніки та авторські зацікавлення.

Записи обох хроністів за змістом та інформативністю не тотожні. Перший автор основну увагу приділив фіксації смертей великої шляхти та королів (48 записів), стихійним лихам (19), військовим сутичкам з московською (15) та іншими (5) державами, загальнополітичним подіям (17). Нарешті, двічі він подає відомості про дні народження (окрім зазначеного вже народження доньки Якуба Оріховського, також – про день народження Жигимонта III).

Для характеристики особи першого хроніста найбільш показовими є записи про смертність. До 1560 р. вони стосуються правителів держав та високопоставлених осіб (мазовецький кн.Конрад, 1503 р., с.326; дружина короля Олександра Олена Іванівна, 1513 р., с.61; королева Бона, 1557 р., с.66; угорська королева Ізабела, 1559 р., с.302; краківський каштелян К.Шидловський, 1532 р., с.412), виняток становить лише Януш Заторський (1513 р., с.304). Починаючи з 1560 р. – це в основному польська шляхта (за окремими винятками: повідомлення про смерть угорського королевича Яна Зигмунта, 1571 р., с.108; королів Жигимонта-Августа, 1572 р., с.240, 128; Стефана Баторія, 1586, 1588 рр., с.108, 386; Олександра, 1548 р., с.273), мартиролог якої відкриває люблінський староста Станіслав Тенчинський (с.384). У хроніці згадується також Анджей (1561-1562 рр., с.406, 83, 180) і Ян-Баптіста (1560 р., с.384; 1563 р., с.402) Тенчинські, причому з приводу останнього детально повідомляється, що він помер у Данії, в Копенгагені. Доречно нагадати, що Тенчинські були протестантами. У будинку Станіслава засновано першу кірху і школу кальвіністів на чолі з пастором Станіславом Пакльопкою (Паклезієм), який 1562 р. став антитринітарієм і схилив до цього свого покровителя. Паклезій, як свідчив папський нунцій Коммендоні, намагався навіть проповідувати в люблінському костьолі, у чому його підтримував, окрім Тенчинського, віленський воєвода Микола Радзивіл (згадується в хроніці під 1565 р., с.187)²⁹. В люблінському будинку

Тенчинського за участю Паклезія та покровительства люблінського старости Яна Тенчинського-молодшого проходив з'їзд аріан 1578 р.³⁰

Зазначені обставини дозволяють стверджувати, що перший автор хроніки симпатизував протестантизму. Це виразніше видно з приміток, зроблених ним на маргінезах книги навпроти відповідних друкованих текстів. Так, співчуваючи Яну Гусу та Єроніму Празькому, навпроти повідомлення календаря про їх спалення 1414 та 1415 р. він дописав слово “беззаконно” (с.296, 354). Біля повторного повідомлення про страту Гуса хроніст пише лаконічно “Гус” (с.230), особливо виділяючи даний текст. Автор-протестант двічі відмічає на полях книги факт дозволу причастя мирян у Відні та Празі 1564 р. “під двома особами” (тобто, хлібом – Тілом і вином – Кров'ю Христовими). Рівність у причасті мирян і церковно-служителів, як відомо, була однією з вимог ряду протестантських течій.

Текст календаря про Лютера супроводжується приміткою: “Мартін Лютер привселюдно спалив у Віттенберзі папські декреталії” (с.392). Далі хроніст з задоволенням підкреслював, що “Людовік, король французький, наніс поразку папі Юлію II-му в Равені” (с.132), а переслідувач євангелістів єпископ Лабаценський “загинув тяжкою смертю” (с.125). У маргіналах особлива увага приділяється фактам розправи з єретиками-протестантами: спаленню примаса Англії Томаса Кранмера, що сповідував Євангеліє (с.115), спаленню у Берні ченців-домініканців, які відкидали святе Письмо (очевидно, Старий Заповіт) (с.189).

Таким чином, не може бути сумнівів, що перший автор хроніки був протестантом. З урахуванням цього слід розглядати численні повідомлення про діячів Речі Посполитої у його хроніці: багато з названих осіб або самі були протестантами, або співчували їм. Наприклад, хроніст згадує (с.259) про вбивство Миколаєвським серадзького каштеляна Яна Лютомирського (ця подія справді сталася 1 вересня 1576 р.). Останній підтримував тісні зв'язки з протестантами (Альбрехтом Пруським), опікувався ними і з 1553 р. був одним з головних прибічників реформації при дворі короля³¹. Кальвіністами були Анджей Фірлей, люблінський каштелян, про якого двічі згадує хроніст (с.104, 105)³² і Микола Фірлей, люблінський воєвода (с.293) Цей воєвода був вождем малопольських різновірців, організував у Любартові їхні школу і собор. Школа була одним з кращих навчальних закладів (ректор – Самуель Вольф з Зеленої Гури; міністр – Якуб Бітіннус з Красностава). За часів воєводства Фірлея Любартів став визначним центром реформації. Микола Фірлей листувався з швейцарськими протестантами (Зімлером, Цвінглі, Бежем), померанським єпископом Яном Вігандою, Станіславом Сарницьким, Яном Горайським. На синоді різновірців у Любартові 1580 р., в якому взяли участь 150 міністрів, було заключено угоду кальвіністів, деїстів та уніатаріїв. Під впливом дружини Анни Сергховської М.Фірлей відкрив у Любартові ще й аріанську школу, яку очолив Войцех Каліщик, підтримував останнього у диспуті з єзуїтом Радзимінським (1581), був протектором Яна Кохановського.

Двічі згадуваний у хроніці краківський воєвода Ян Фірлей (с.152, 183) був першим у Польщі провідником кальвінізму (спочатку перейшов у лютеранство), у своїх маєтностях в Краківському та Люблінському воєводствах підтримував реформацію³³.

Познанський воєвода Лукаш Гурка (с.55) відомий тим, що вигнав зі своїх володінь у Серакові бернардинів, а їхню Курницьку колегію 1555 р. віддав лютеранам (Мартину Чеховичу); їм він передав також Шамотульську колегію. Воєвода листувався з Меланхтоном. У 1558-1561 рр. він заснував у шамотульському замку друкарню чеського брата з Крулевця Аугездецького. У палаці Гурки 1560 р. проходив спільний синод лютеран та “чеських братів”, а з 1563 р. усі їхні постійні синоди відбувалися в познанській резиденції воєводи. Коли Лукаш Гурка помер, католицька капітула навіть не дозволила поховати його у родинному склепі в костьолі, хоч родичі намагалися зробити це силоміць. Гурку довелося поховати у Шамотулах (1573), згодом його останки перенесли до Курника³⁴.

Євангеликом був і познанський воєвода Станіслав Гурка (с.56). Його виховував лютеранин Якуб Кухлер з Зеленої Гури, учень Філіпа Меланхтона. Вважають, що Станіслав навчався у лютеранському університеті у Франкфурті-на-Одері чи у Віттенберзі. 1554 р. його було обрано почесним ректором Віттенбергського університету, і сам Меланхтон редагував його промову з цього приводу (виголошена 1 травня 1555 р.). Станіслава вважали офіційним протектором великопольських протестантів. Однак усе це не перешкоджало Гурці одночасно мати зв'язки з познанськими єзуїтами, примасом Карнковським, ректором познанського католицького колегіуму³⁵. Станіслав Гурка помер 23 жовтня 1592 р., коли хроніка вже не велася, тому в ній не зафіксовано цього факту. Згадана обставина є ще одним свідченням правильності запропонованого нами датування хроніки.

Прихильно ставився до протестантів і згадуваний в хроніці (с.96) Юрій Язловецький, руський воєвода, великий коронний гетьман. Його виховував краківський єпископ Петро Томицький, однак дружба з краківським воєводою Яном Фірлеєм похитнула католицьку ортодоксію Язловецького, і він запізнався з протестантами³⁶.

Серед знаменитих іновірців, названих у “Дворянині” М.Рея, – сандомирський каштелян і коронний маршалок Станіслав Мацейовський (хроніка, с.124). Він заснував у своєму палаці школу, в якій викладали Бенедикт Гербест і Ян Миліус. Ст.Мацейовський 1556 р. їздив в якості посла у Рим до папи Павла IV з вимогами від польської протестантської шляхти³⁷.

Цей неповний перелік персоналій видатних польських протестантів, про яких згадує хроніст, дав змогу оцінювати хроніку як своєрідний протестантський мартиролог XVI ст. Хроніка містить цінні свідчення, завдяки яким можуть бути уточнені біографічні дані цілої низки політичних діячів Речі Посполитої протестантського кола (віросповідання).

У 70-80-х роках XVI ст. Люблін був центром антитринітаризму і анабаптизму. Пастором люблінської протестантської общини близько 30

років, починаючи з 1570, був відомий богослов, автор численних праць і перекладу Біблії польською мовою Мартін Чехович. Він мав чимало послідовників у різних прошарках населення (шляхта, міщани, ремісники, купці, аптекарі, лікарі) на Люблінщині, Холмщині, а також у Підляшші. Покровителем Чеховича був жмудзький староста Ян Кішка. Однак уже на початку 90-х років захоплення антитринітаризмом і анабаптизмом почало вщухати. Це значною мірою було пов'язане з проповіддю Чеховичем ідеї про недопустимість для його послідовників займати державні посади, з запереченням приватної власності і проголошенням спільності майна в общинах. 1598 р. Чехович змушений був взагалі відійти від проповідництва³⁸. Отже, хроніка фіксує час розквіту протестантизму і уможливорює реконструкцію персонального складу його прихильників у середовищі шляхетської верхівки суспільства. До їх числа, безсумнівно, належав і перший автор хроніки, який дуже цікавився церковним життям.

Деякі записи дають змогу визначити оточення першого автора хроніки, вони починаються від 1561 р. (с.107, 174, 406). Зазначення в них точних дат, а іноді й днів тижня, свідчить про використання автором якогось невідомого нам джерела на зразок Мартиролога, адже синхронні подіям записи можуть починатися лише з 1574 р., коли дана книга вийшла друком. Саме цим роком датується детальна інформація про смерть А.Ваповського та суд над його вбивцею С.Зборовським (с.100).

Точніші свідчення хроніста пов'язані головним чином з Краковом та Любліном. Зокрема повідомляється: помер у Кракові краківський каштелян К.Шидловський (1532), а був похований у Опатові (с.412); краківський каштелян і коронний гетьман Ян Тарновський помер у Яворці (1561), а похований у Тарнові (с.174); сандомирський воєвода Станіслав Тарновський помер у Кшешові (1568), похований у Хробежі (с.125); холмська каштелянова Анна з Пільче померла у Кракові (1574), а похована у Белжицях (с.142); Доброгост Шамотульський помер у Любліні (1575), а похований у Кам'янці (с.380, 404). Винятки становлять лише повідомлення про смерть познанського воєводи Лукаша Гурки (помер у Познані 23 січня і був похований 9 лютого, с.53) та згадка про смерть завихойського каштеляна Петра Клочовського під Великими Луками (1 серпня 1580 р., с.283). Можливо, з цими людьми автора пов'язували дружні чи родинні стосунки.

В цілому, у записах про смерті найчастіше згадується Краків (6 разів), Люблін (4), Варшава (3), Кінська Воля (3). Двічі згадується Лович, Белжиці (тут існувала аріанська школа), Сандомир, Кам'янка і один раз – Осецьк, Яворка, Тарнів, Радом, Зборів, Ярослав, Хробеж, Бережани, Познань, Опілля, Опатів, Вільне.

Повідомлення про смерті вищих посадових осіб знову ж таки передусім стосуються Краківського, Люблінського, а також Сандомирського воєводств. Інтерес хроніста до малопольських земель зрозумілий: саме тут знаходилися маєтності автора, основне коло його родинних та службових зв'язків.

Аналогічним є регіон повідомлень про стихійні лиха: Краків та його передмістя (Казимеж, Люблін, Клепаж) згадуються вісім разів, Радом, Пйотркув, Львів, Пшеворськ, Красностав, Стенжиця, Козловка (Шамотульської), Люблін, Мехув – один раз. Двічі розповідається про повінь на Віслі і Сяні. Звертають на себе увагу повідомлення про удар блискавки у краківський костюл (1476 р., с.252; 1576 р., с.183). Це ще один побічний штрих до характеристики антикатолицьких настроїв автора. При описові військових дій хроніста насамперед цікавили зіткнення, походи і сутички з Московією, Туреччиною, Кримом, Валахією.

Серед політичних подій основну увагу автор приділяє коронації польських королів Олександра (с.394), Бони (с.146), Генріха Валуа (с.81, 84, 209), Стефана Баторія (с.108, 150, 159), Жигимонта Вази (с.409); Люблінській державній унії (с.223); стратам (с.259, 202); здачі Кіпра туркам (с.261); походам волоських господарів на Русь (1509) та Галичину (Львів, с.224).

Кілька заміток стосуються церковної історії: Тридентський собор 1545-1563 рр. (с.36); спалення євреїв за викрадення Святих Дарів у Сохачові 1557 р. (с.210); урочиста відправа у люблінському бернардинському соборі за участю короля на честь укладення унії 1569 р. (с.223), вбивство (1516) ченцями краківського францисканського монастиря ченця-мінорита Альберта Фонтіно з Італії (с.323).

У доповненнях до друкованого тексту календаря також проявилася творча натура першого хроніста. Він, зокрема, уточнює, що Вільгельм Геннеберзький помер у Шльонську (с.56); татари 1527 р. були розбиті “біля Лоевої гори і Вільшан” (с.57), а турки 1512 р. – “біля Білки і Лопушної” (с.150); імператор Оттон коронував першого польського короля Болеслава Хороброго в Гнезно (с.60), король Жигимонт I помер у Кракові (с.128), а Жигимонт-Август – у Книшині (с.229); угорський король Матей помер від апоплексії (с.193); м.Аскалон знаходиться у Палестині (с.251); московитів було розбито 1514 р. “біля Орші на 2-й день Свята Різдва Благодатної Діви Марії” (с.295); після смерті доньки Генріха VIII Марії англійську корону успадкувала її сестра Єлизавета (с.367); вбитого на Тридентському соборі 1551 р. ченця звали Кістрант (с.400); острів Родос султан захопив 1522 р. “за угодою з хрестоносцями” (с.407). Усі ці доповнення свідчать про певну обізнаність автора в історії Європи, особливо у військовій історії.

Про особу та погляди другого автора хроніки говорити важко. Він залишив лише одну замітку історично-політичного змісту про події 1459 р.

Однак його, як видається, більше цікавила незвична для свідомості кінця XVI ст. думка про можливість захоплення Кракова турками. Про це свідчить також те, що автор намагався з’ясувати питання про турецького посла на підставі кількох джерел. Заміток до друкованого тексту другий автор, очевидно, не робив, але, як уже згадувалося, він залишив про себе п’ять малозначних записів. Отже, другий хроніст вів записи у календарі трохи більше року (останній запис зроблено - 29 лютого 1589 р., с.90).

У подальшому він або втратив інтерес до цієї справи, або помер. Останнє припущення, ймовірно, є вірогіднішим, якщо цією людиною був Якуб Оріховський.

Питання про джерела хроніки також є досить складним. Безперечно, хроністи (особливо перший) користувалися історичними творами та іншими довідковими матеріалами. Так, описуючи удар блискавки у краківський костюл 30 липня 1476 р. (с.252) другий автор посилається на твір Меховського (кн.4, розд.71). З нього ж запозичені, ймовірно, інші свідчення початку XVI ст., зокрема, повідомлення про спалення Мехова з монастирем 1506 р. (с.269). Наведення точних дат та конкретних імен при описі військових акцій і політичних подій 1501-1574 рр. свідчить про використання авторами довідкового джерела – узагальнюючої праці з історії Європи чи короткої хроніки польського походження. В одному місці перший автор посилається на своє джерело: говорячи про битву персів з турками 1535 р., він додає, що “про це писав... Сурій” (с.321). Другий автор, як зазначалося, використовував хроніку Меховського “Трактат про дві Сарматії”. Переказуючи проповідь Яна Капістрано, який провіщав 1459 р. захоплення Кракова турками, автор зазначив: “Інші ж пишуть, що він (турецький посол. – В.У., Н.Я.) їхав в якості посла до короля з Валахії, однак це важко зрозуміти” (с.186). Отже, в даному разі автор використовував, принаймні, два джерела (одним з них, можливо, був згаданий твір Меховського).

Основний фактологічний матеріал хроніки, як видається, базувався на особистих спогадах і спостереженнях, а також свідченнях очевидців та сучасників. Окрім усних повідомлень, хроністи могли користуватися приватним листуванням, родинними епістолями, аналогічними матеріалами, у тому числі фамільними хроніками інших, близьких їм родин шляхти. Наприкінці відзначимо, що, зважаючи на вузькі хронологічні рамки досліджуваної хроніки, її слід вважати унікальним джерелом подібного виду. Хроніка має подвійне значення: як історичне джерело з певним інформативним навантаженням і як своєрідна літературно-історична пам'ятка кінця XVI ст., яка може бути об'єктом самостійного джерелознавчого дослідження.

Дана хроніка добре ілюструє твердження про те, що приватні замітки мемуарного типу з автобіографічними матеріалами з'являються і поширюються в період Відродження, і це “нерозривно пов'язано з характерним для гуманізму інтересом до людської особистості”, є свідченням певного етапу розвитку суспільної свідомості та світосприймання³⁹.

* * *

У поданому нижче тексті хроніки повністю зберігається орфографія оригіналу. Розбивка тексту на речення та вживання великих літер здійснені наближено до сучасних норм правопису. Пошкоджені частини тексту, реконструйовані публікаторами, подано у квадратних дужках;

місця, які прочитати не вдалося, позначаються трьома крапками [...]. Авторські скорочення також розкриваються у квадратних дужках. Різничитання персоналій, географічних назв і реалій пояснюються у підрядкових примітках.

¹ *Chomętowski Wł.* Silva rerum z XV-go wieku // Biblioteka Warszawska. – 1866. – Т.1. – S.243-247; Поп. теж: *Pamiętnik kardynała Jerzego księcia Radziwiłła z lat. 1555-1575.* – Warszawa, 1899; *Kronika mieszczanina krakowskiego 1575-1595 / Wyd. H.Barycz.* – Kraków, 1950 (1930); *Goreckij L.* Kronika czasów Batorego 1576-1589 / Wyd. H.Barycz // Archiwum Komisji historycznej Polskiej Akademii Umiejętności. – Kraków, 1948. – Т.15; *Sielicki F.* Kronikarze polscy w latopisarstwie i dawnej historiografii polskiej // *Slavia Orientalis.* – 1966. – №2. – S.143-176.

² Сборник летописей, относящихся к истории Южной и Западной Руси. – Киев, 1888; *Иконников В.С.* Опыт русской историографии. – Киев, 1908. – Т.1. – Вып.2. – С.1610; *Мыцьк Ю.А.* “Літописець” Дворецких – пам’ятник українського літописання XVII в. // *Летописи и хроники.* – М., 1984. – С. 219-234; *Перетц В.Н.* Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI-XVIII веков // Сб. по русскому языку и словесности. – Л., 1926. – Т.1. – Вып.1-3; *Крип’якевич І.П.* Літописи XVI-XVIII ст. в Галичині // *Історичні джерела та їх використання.* – К., 1964. – Т.1; *Ковальский Н.П.* Записки современников как источник по истории Украины второй половины XVI ст. // *Некоторые проблемы социально-экономического развития УССР.* – Днепропетровск, 1971. – Вып.2. – С.46-146.

³ Обидва видання посмертні: Пауль Ебер помер 1569 р.

⁴ *Catalogue général des livres imprimés de la bibliothèque national.* – Paris, 1911. – Т.46. – P.550-551.

⁵ *Adams H.M.* Catalogue of books printed on the continent of Europe 1505-1600 in Cambridge libraries. – Cambridge, 1967. – Vol.1. – P.10-11.

⁶ *Boniecki A.* Herbarz Polski. Cz.1: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich. – Warszawa, 1913. – Т.13. – S.234.

⁷ *Urzednicy województwa bełskiego i ziemi chełmskiej XIV-XVIII wieku. Spisy / Opr. H. Gmiterek i R. Szczygiel.* – Kórnik, 1992. – S. 240.

⁸ *Polski Słownik Biograficzny (далі – PSB).* – 1971. – Т.16/2. – S.254-255.

⁹ *Boniecki A.* Op.cit. – Т.13. – S.234; PSB. – 1971. Т.16/2. – S.253-254; *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum t.zw. bernardyńskiego we Lwowie.* – Lwów, 1889. – Т.14. – S.456; *Urzednicy województwa bełskiego...* – S. 240.

¹⁰ *Boniecki A.* Op.cit. – Т.13. – S.235.

¹¹ Львівська наукова бібліотека НАН України, відділ рукописів (далі – ЛНБ, ВР). – Ф.Сапер, т.26/Id, № 1860.

¹² Центральний державний історичний архів України в м.Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф.9, оп.1, спр.346. – С.711-717; спр.205. – С.1094-1098. За посилання на ці документи складаємо подяку В.С.Александровичу.

¹³ ЛНБ, ВР. – Ф.Сапер, т.26/Id, № 1830.

¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф.9, оп.1, спр.346. – Арк.716-717.

¹⁵ Там само. – Спр. 346. – Арк.711-715; спр.205. – Арк.1094-1096.

¹⁶ *Мыцьк Ю.А.* Записки иностранцев как источник по истории Украины. – Днепропетровск, 1981. – С.35.

¹⁷ *Piotrowski Jan.* Dziennik wyprawy Stefana Batorego pod Pskow w r.1581 / Wyd.A.Czuzcynski. – Kraków, 1894. – S.192, 194 Переклад: *Дневник похода Стефана Батория на Россию: осада Пскова / Пер. О.Н.Милевского.* – Псков, 1882. – С.80, 114-116, 227.

¹⁸ *Piotrowski Jan.* Dziennik wyprawy... – S.192, 49; *Дневник похода...* – С. 80, 114-116, 227, 243-244. – Прил. – С.6.

¹⁹ Архів СПб відділ. Ін-ту історії Росії РАН, західноєвропейська секція. – Ф.39, спр. 589/68. – Арк.1.

²⁰ *Wierzbowski T.* Materiały do dziejów piśmiennictwa polskiego i biografii pisarzy polskich. – Warszawa, 1900. – T.1. – S.232-234, 249.

²¹ *Piotrowski Jan.* Dziennik wyprawy.... – S.160; Дневник похода... – С.204.

²² Urzędnicy województwa lubelskiego XVI-XVIII wieku. Spisy. Opt. W. Kłaczkowski i W. Urban. – Kórnik, 1991. – С.38.

²³ *Niesiecki K.* Herbarz Polski. – T.7. – Lipsk, 1841. – S.137-138; Orichowiana / Ed.J.Korzeniowski. – Kraków, 1891; *Thumenówna J.* O rodzinie księdza Stanisława Orzechowskiego // Kwartalnik Historyczny. – 1917. – S.28; *Kossowski A.* Przyczynek do dziejów rodziny Orzechowskich // Miesięcznik Heraldyczny. – 1936. – R.15. – S.41-42.

²⁴ PSB. – T.24/2. – 1979. – S.292 (ред. стаття).

²⁵ Ibidem. 296-298 (I.Kaniewska); Urzędnicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku. Spisy / Opr. K. Przyboś. – Wrocław etc., 1987. – S. 373, 342.

²⁶ Urzędnicy województwa bełskiego... – S. 251.

²⁷ *Tworek S.* Działalność gospodarza Pawła Orzechowskiego // Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F(L). – 1960. – R.12. – S.103-128; Idem. Działalność polityczna i reformacyjna Pawła Orzechowskiego // Odrodzenie i Reformacja w Polsce. – 1959. – T.4. – S.89-112; Idem. Orzechowski Paweł // PSB. – 1979. – T.24/2. – S.283-284; Rodzina, herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1916. – T.XIII. – S.20-21.

²⁸ PSB. – T.24/2. – S.284.

²⁹ Urzędnicy województwa lubelskiego... – S. 38.

³⁰ Rodzina, herbarz szlachty polskiej. – Warszawa, 1916. – T.XIII. – S.20-21.

³¹ *Szust Z.* Sredniowiecze Łańcuta. – Łańcut, 1957. (На жаль, з цим виданням нам не вдалося ознайомитися).

³² *Любович Н.Н.* Люблинские вольнодумцы XVI века. Антитринитари и анабаптисты. – Варшава, 1902. – С.5-6.

³³ *Zielinski Wł.* Monografia Lublina. – Lublin, 1878. – T.1. – S.65.

³⁴ *Kobierzycki J.* Przyczynki do dziejów ziemi Sieradzkiej. – Warszawa, 1915. – T.1. – S.11, 17, 19, 21-22; *Wotschke T.* Stanislaus Lutomirski // Archiv für Reformationszeit. – 1905/06. – B.3. – S.108, 162-163, 170-171; *Sucheni-Grabowska A.* Odbudowa domeny królewskiej w Polsce. – Wrocław et al., 1967. – S.183, 185, 188-189, 192; PSB. – T.18/1. – S.39-141.

³⁵ *Zakrzewski Wł.* Po ucieczce Henryka. – Kraków, 1878. – S.292, 341-342; PSB. – T.6. – S.474-475.

³⁶ *Kot St.* Szkoła lubartowska // Muzeum. – 1912; *Lepszy K.* Stefan Batory a Gdańsk. – Gdańsk, 1932. – S.46-49, 52; PSB. – T.7/1. – S.1-6, 10-12.

³⁷ *Lukaszewicz J.* Obraz historyczno-statystyczny miasta Poznania. – Poznań, 1838. – T.2; Idem. O kościołach braci czeskich w dawnej Wielkiej Polsce. – Poznań, 1835; *Jasnowski J.* Mikołaj Radziwiłł Czarny. – Warszawa, 1939; *Dembińska A.* Polityczna walka o egzekucję dóbr królewskich w r. 1559-67. – Warszawa, 1935; PSB. – T.8/3. – S.412-414.

³⁸ *Merczyng J.* Zbory i senatorowie protestancy. – Warszawa, 1905. – S.36, 59, 126; *Zakrzewski W.* Po ucieczce Henryka. – Kraków, 1878. – S.340-341, 386-388, 425-236; *Lepszy K.* Rzeczpospolita Polska w dobie sejmu inkwizycyjnego (1589-1593). – Kraków, 1960; PSB. – T.8/3. – S.416-420.

³⁹ *Merczyng J.* Zbory... – S.128; *Barącz S.* Pamiętki Jazłowieckie. – Lwów, 1862. – S.39-44; *Guerquin B.* Zamek w Jazłowcu // Prace Komisji Historii Sztuki. – Kraków, 1948. – T.9. – S.180-181; *Kolankowski L.* Roty koronne na Rusi i Podolu. – Lwów, 1935. – S.14-21, 26-29, 32; PSB. – T.11/1. – S.121-123.

⁴⁰ *Lempicki S.* Renesans i humanizm w Polsce. – Warszawa, 1952; *Sucheni-Grabowska A.* Odbudowa domeny królewskiej w Polsce... – S.157, 163-164; *Kolankowski L.* Zygmunt August. – Lwów, 1913; PSB. – T.19/1. – S.69-71.

⁴¹ *Любович Н.Н.* Люблинские вольнодумцы... – С.8-21; *Kossowski A.* Protestantyzm w Lublinie i w lubelskim w XVI-XVII w. – Lublin, 1933; *Tworek S.* Działalność oświatowo-kulturalna kalwinizmu małopolskiego (połowa XVI – połowa XVIII w.). – Lublin, 1970; *Idem.* Zbór lubelski

i jego rola w ruchu ariańskim w Polsce XVI-XVII w. Lublin, 1966; *Sliwa T.* Rozwój protestanckiej reformacji w diecezji przemyskiej w drugiej poł XVI w. – Przemysł, 1977.

⁴² *Люблинская А.Д.* Источниковедение истории средних веков. – Ленинград, 1955. – С. 314-315.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
--------------------------------	--------	--------------

Januarius:

4 Jan.
(p.36)	I	Tridentinu[m] Conciliu[m] determinatu[m]; quod in anno do[mi]ni 1545 inchoatu[m] erat, determinatu[m] est in anno do[mi]ni 1563 f[e]r[i]a s[e]c[un]da post Circumcisionis d[omi]ni n[ost]ri Jesu Chr[ist]i.
5 Jan.
(p.37)	II	1588. Jam wyechal s Krakowa po koronacÿ Sigmunta Trzeczego.
11 Jan.
(p.43)	II	1588. Przyechalem do Luczchowa. Panie boze wszechmogący, day pomieszkanie zdrowe z zona y s potomstwem. Ame[n], ame[n], ame[n].
12 Jan.
(p.44)	I	Jan Przerabski, arcibiskup gnesnenski, w Lowÿczu umarl y tham pochovan 1562 w poniedzialek po Trzech Krolÿow.
18. Jan.
(p.50)	II	1589. Przyniesyono my list do Luczuchowa od krola j.m. Zygmunta Trzeciego na podkomorstwo lubelskÿe.
19 Jan.
(p.51)	I	I.m. Wasÿl, kxÿaza Moskÿewskÿe, Poloczka dobil ÿ opanowal pod Mikolaÿem Dowoÿna, voÿevoda ÿ starostha, Poloczkim. Gdzie tham przy nÿm bilÿ rothmistrze chelmski, varssawski ÿ vÿerzchleÿski, 1563.
23 Jan.
(p.55)	I	P.Lucas z Gorki, voÿevoda Poznaynski, umarl w Poznanyu ÿ tham pochovan 9 februarÿ 1573.
24 Jan.
(p.56)	I	Pod Biczina miasteczkiem kxiazeczia Brzeskÿego za sprawa j.m.p. Jana Zamoisczkiego, canczlerza ÿ hethmana coro[n]nego, stalo ssÿe pothkanie polskÿego woÿska z woÿskiem Maximiliana, arczikxiazeczia Rakuskiego, y porazono lÿud jego y samego Maximiliana y p.Stanisława z Gorki, voÿevode Poznainskie[go], Jedrzeÿa Zborowskiego, marsalka, Voronieczkiego, biskupa Kiyowski[ego], Stani[slawa] Czarnkowskie[go], Stani[slawa] Cziolka, kniaza Proinskie[go] ÿ wielie insich poÿmano ÿ na Krasnistaw possadzono w roku Painskim 1588 wedluk nowego kalendarza.
29 Jan.
(p.61)	I	Hellena Alexandri regis Pollonoru[m] relicta de Moscovia obiit in Lithwania 1513.

Februarius:

1 Febr.
(p.66)	I	Krolÿowa polska Bona zs Polskÿ do Wloch viÿachala, kthorÿ Papakoda Wloch dlia skarbow otrul ÿ umarla w Barze w piathek w dzien s.Elzbiethi 1557.
3 Febr.
(p.68)	I	Powodz wÿelka na Vÿslie ÿ na Sanÿe, a gdi powodz opadla, thedi vÿelkÿe sthukÿ lyodu ÿ po polÿach y po brzegach poossÿadali, dlÿa kthorich trudne bili przyÿazdi na wielÿu mÿeÿszach v roku Paÿnskim 1570.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
5 Febr. (p.70)	II	1589. Jam przyechal do Lublyna leczycz pedogre.
14 Febr. (p.79)	I	W nýdzielýe w dzien s.Valenthego w Piothrkowie na seýmýe bilo nýemale zýemýe trzessienie jeno nýedlugo. 1563.
15 Febr. (p.78)*	I	Maximiliana y insse výeznyë, czo pod Biczina poýmáno, na Krasnistaw przivieziono ý na zamku possadzono 1588 vedlie novego kalendarza.
18 Febr. (p.81)	I	Henrik kxýaze Andegawenskie na Krolýestwo Polskie obrani do Crac[owa] przyachal o wthoreý godzinye w nocz 1574.
20 Febr. (p.83)	I	Pogrzeb p.Andrzeýa Theczinskiego, castellana Crac[owskiego], w Koinskieý Volý 1562.
21 Febr. (p.84)	I	Henrik kxýaze A[n]degaven[skie] na Kroliesthwo Polskie coronovan w Krakovie v nýdzielýe Mýassopustna 1574. Kthori pothim z Polský výachal w noczy 19 juný tegosz roku.
22 Febr. (p.85)	I	P.Mýkolaý Sýeniawski, voýevoda Ruský, umarl w Liublýnie na seýmie ve wtorek przed s.Maczieýem 1569. Kthori na pogrzeb do Brzezan bil viezion, kthorego Sigmu[n]th Augusth krol ýze wsithkymi pani viprovadzaly.
23 Febr. (p.86)	I	Poloczka zamku ýz miasthem moczą dobil Jan Vassilovicz, výelký knasz Moskýewský, w Mýessopusthy 1562.
26 Febr. (p.90)	II	1589. Pani woiewodzyna Poznanska z Gorczyna umarla w Szczebreszynie o 4 godz[in]y w nocz. Kruk nad nią krakal przed tem kylka dni, asz go zabyly. Kon pansky przednieiszy noge zlamal na staynyi stoyacz.
27 Febr. (p.91)	I	P.Stanislaw Ostrorog, castellan Myedzirzeczký, umarl w Zamchu 1568.
Martius:		
2 Mart. (p.96)	I	P. Jerzý Jazloviczki, voyevoda Ruský, umarl 1575.
6 Mart. (p.100)	I	1574. P.Andrzeý Vapowský, castellan Przemiski, czo bil ranýon od p.Samuella Zborowskyego na zamku Crac[owskim], umarl, o czo p.Samuel Zborowský wycznýe z zýemýe vivolan ý dobra jeho confiscovane.
10 Mart. (p.104)	I	Powodz výelka na Výslye ý na Sanie 1569. Pan Andrzej Phirlýey, castellan Liubelský, umarl w Sadowýerzu 1586.
11 Mart. (p.105)	I	P. Andrzej Phirlýey, castellan Liubelski a starostha Sandomýrský, umarl w Sadowýerzu w pýathek 1586.
13 Mart. (p.107)	I	Pan Jan Mielýeczki. voýevoda Podolski ý marssalek wielky Coroni Polskýeý, umarl v Ossýcku 1561 ve czwarthek nazaiutrz po s.Crzegorzu.
14 Mart. (p.108)	I	Jan Sigmu[n]th krolievicz Vegerski, kthori jus bil na Krolýestwo Vegierskye mýanovani, ve srode umarl, a na jeho mýescze cesarz

* Помилкова нумерація в самій книзі: відповідає сторінці 80-й.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
--------------------------------	--------	--------------

		Thureczkÿ choragÿew poslal Stephanovi Bathoremu czwarthego dnÿa 1571 na voyevodzthwo Syedmÿgrodzkÿe, kthori pothim na Krolyestwo Polskie koronovan 1576 y pothim umarl w Grodnie 1586 y pochowan w Kracovÿe 13 Maÿ 1588.
18 Mart. (p.112)	I	P.Andrzeÿ Bziczki, castelian Chelmski, umarl w Belziczach 1567 ÿ tham pochovan.
30 Mart. (p.124)	I	P.Stanislaw Maczieÿowski, castelan Sandomÿrski, umarl 1563 we wthorek przed Kviethna nÿedzielÿa.
31 Mart. (p.125)	I	P.Stanislaw Tharnowskÿ, voÿevoda Sandomÿrski, umarl w Krzessowie 1568 u w Chrzob[rzu]* pochowan.
Aprilis		
	I	Sigismund[us] Prim[us], Pollonoru[m] rex, obiit in Cracovie.
1 Apr. (p.128)	I	1581. Jacub Uchainski, arczibiskup Gnesnenskÿ, w Liviczu umarl.
2 Apr. (p.129)	I	Pan Jan Christow Tharnowskÿ, castellan Voÿnÿczki, umarl w Jaroslawiu ^{2*} 1567.
14 Apr. (p.142)	I	P.Anna zs Pilcze, castellanova Chelmska, umarla w Cracowie ve srode po Vielkÿey Nocÿÿ 1574 y w Belziczach pochovana prci mezu.
15 Apr. (p.143)	I	W ponÿedzialek po Przewodneÿ niedzielÿ Mÿemcze (!) Gdaÿnsczanÿ v Thczowa porazono za aprawa p.Jana Zborowskiego, hethmana, w roku Painskim 1577.
17 Apr. (p.145)	I	1577. Mÿemcze (!) Gdaÿnsczani u Tczewa porazono ÿ 40 dzial odÿeto ve srode po Przewodneÿ niedzielÿ przez Polskÿe woÿsko.
18 Apr. (p.146)	I	Bona regina Pollo[n]ie coronata Cracovie 1518 ^{3*} . Kxÿadz Philÿp Padnyowskÿ, biskup Crac[owski], umarl Varsovie 1572. Przeworsko pogorzalo 1575.
21 Apr. (p.149)	I	1580. Sthezicza miastho ÿz dworem pogorzala ze czwarthku na pÿathek przed s.Woÿcziechem.
23 Apr. (p.150)	I	N[ajasnÿjszy] Stephan kxÿaze Sÿedmÿgrodzkÿe do Crac[owa] przÿachal w ponyedzialek Vÿelkonoczni 1576 hora 22.
24 Apr. (p. 151)	I	Clepardia et magna para civitat[is] Crac[oviae] co[n]flagrata 1528 ^{4*} .
25 Apr. (p.152)	I	P. Jan Phirlÿeÿ z Dąbrovicze, voÿevoda ÿ starostha Crac[owski], umarl w Cracovie 1574.
26 Apr. (p.153)		Lwow pogorzal ve czwarthek po Wÿelkÿei noczi 1565 ^{5*} .

* Склад закреслений, нерозбірливий.

2* Закреслено іншим чорнилом, нагорі цим самим почерком надписано W.Gorliginye.

3* Запис зроблено іншим чорнилом порівняно з двома наступними.

4* Запис виконано іншим чорнилом порівняно з більшістю записів цього почерку.

5* Цифру 5 виправлено з іншої нерозбірливої.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
27 Apr. (p.154)	I	P.Florian Zebrzydowski, castellan Liubelski y hethman, umarl w Plysczynye a v Lyublinye v Sroczathich mnýchow pochowowan 1566.
28 Apr. (p.155)	I	Tartaror[um] 20 milia circa Lopuzna et Vysnyeviecz prostrati in Russia 1512.
30 Apr. (p.157)	I	1585. P.Mikolaj Myleiczki, vojewoda Podolski, w Kracovie umarl.
Maius:		
1 Maii (p.159)	I	S[erenissimus] Stephan[us] cu[m] Anna in regem et regina[m] Pollonoru[m] coronati p[er] episcopu[m] Wladislavien[sem] Stani[slaum] Karnkowsky die s[an]ctoru[m] Phillipi et Jacobi apostolorum 1576.
2 Maii (p.160)	I	Radoim y Kazimyerz myasta pogorzali 1556.
4 Maii (p.162)	I	P.Gabriel Tharlo, castellan Radomski, w Radomyu umarl 1565.
8 Maii (p.166)	I	1575. W nyedzielie* Krzizowa Lyublin pogorzal, czo jeno [w Umrze]** bilo ys przedmyesczim Cracowskym.
12 Maii (p.170)	I	P.Jan Oczieski, canczlerz coronni, umarl 1563.
14 Maii (p.172)	I	Sepultura. Pogrzeb p.Marczina Zborowskie[go], castellana Crac[owskiego], w Sborovsku 1565.
16 Maii (p.174)	I	Pan Jan Tharnowski, castellan Cracowsky y hethman wyelky Coroni Polskyei, w Javyorcze umarl 1561 a w Tharnovye pochowan.
19 Maii (p.177)	I	Grando ad instar ovoru[m] colu[m]baru[m] Crac[oviae] decidit et Liubranka fulmine percussa 1505.
22 Maii (p.180)	I	Vyelmozni p.Andrzej z Theczina, vojewoda Cracowsky, kthory myastha Cracowa dobrze bronil od nayazdow lyudu Maximiliana, arczykxiaczeczia Rakuskjegogo, umarl w Zathorze o 5 godzinye z nyedzielye Krzizovey na ponyedzaslek, a pan y voiyvodzyna, malzonka jego, przed thym w pyathek w Bothorzu umarla, y pochovan y w Koynskiey Vol y w czwarthek naza ytrz po s.Barthlomye yu.
23 Maii (p.181)	I	1571. Mroz y zemgla pozarazaly zboze na polych thak ysz pobyljali, y polyekly ssye barzo lyudzie y bila drogocz wielka zboza w Polsce nygdy przed thim nieslichana, bo po trzi zlothe korzecz zitha przedawano y insse zboza jescze drozey.
24 Maii (p.182)	I	Tatarowie Przekopsci Moskwe porazily y zwyowaly.
25 Maii (p.183)	I	1576. W dzien s.Urbana w piathek pyorun w koscielie v s.Fraczyska crucifex rozbil na trzasky drobnuchne. A tho wthori raz, a o

* Над рядком уточнено Z sobothy na.

** Текст правлений, нерозбірливий: прочитання сумнівне.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
--------------------------------	--------	--------------

- pŷrwssim 30 julŷ (czithaŷ) 1574 pogrzeb w Koczku p.Jana Phirlŷeŷa, woŷevodi ŷ starosti crac[owskiego].
- 28 Maii II Anno D[omi]ni 1459 w Krakowye Kapistron na kazany opowyedal, isz Turczy mieli wyebladi swe karmycz srod rinku Krakowskiego y tak sye stalo, ale isz gorzalo w Krakowie, wiecz sie z gospod wyprowadzyl posel tureczky. Drudzy pisza, isz z Woloch iechal poslem do krola, a to lyedwo rozumiecz.
- 29 Maii I P.Mŷkolaŷ Radzŷvil, woŷevoda Vilŷeŷnski, umarl 1565.
- Junius:**
- 10 Junii I Iwonŷa Volossŷn ŷ woŷevoda Voloskŷ poraziwssŷ Thurkŷ kŷlkakroc, za zdrada Veremŷeŷa, burklaba Choczimskie[go] y Czarnovŷeczkiego, od Turkow porazon y zabith 1574.
- 11 Junii I 1580. Hrehori Osczŷk scziath Vilnŷe ŷz inssimŷ.
- 16 Junii I P.Piothr Miskowski, woŷevoda Crac[owski], umarl Warssavie na seŷmŷe 1570.
- 18 Junii I S[erenissimus] Henricus rex Pollonoru[m] nocte discessit de Crac[ovia] et fugienti similis abiit in Galliam, et* p[ost] mortem fr[at]ris sui regnu[m] accepit (!) 1574 in Gallia.
- 26 Junii I Ludvig krol Vegerskŷ od Thurkow porazoni v Mochacza 1526 ve wthorek w dzien s.Jana Krczŷczielŷa.
- 28 Junii I Zidowie ŷz nŷeviastha spalŷenŷ w Sochaczewie o ukradzenie Bozego cziala 1557.

Julius:

- 1 Julii I Crasnistaw pogorzal w piathek vigilia Nawiedzenia P[anny] Marieŷ 1575.
Unŷŷa z Lŷthwa od dawnŷch lŷath jescze za krolia Jagŷella zaczetha thego dnŷa w Lyublŷnŷe na seŷmŷe dokonala ssie, gdzie z oboch stron Radnŷ Panovie na tho przissiegalŷ y poslovie ziemsczŷ.Krol Augusth v Sroczatich^{2*} mnŷchow p[anu] bogu dziekowal s kostownŷm spŷevanym "Te Deum laudam[us]" w roku Paŷnskim 1569 w Liublŷnie.
- 2 Julii I Stephanus pallati[nus] Walachie obiit 1504, qui fuit fortunatissi[mus] Turcam, Mathiam Ungarie, Joan[n]e[m] Albertu[m] Pollonie reges dolose prostravit. Cui Bogdan Monoculus successit, qui Russiam et Leopolim oppugnabat in an[n]o Do[mini] 1509^{3*}.

* Слово дописане над рядком.

^{2*} Слово закреслене іншим чорнилом, на полі поруч цим самим чорнилом почерком II дописано S[ancti] Stan[is]l[ai].

^{3*} Нижче один рядок тексту вишкрябано.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
8 Julii (p.230)	I	Procop Pekoslawski, starosta Sądomyrský, in Ssądomierzu* umarl w roku Painským 1588.
18 Julii (p. 240)	I	Roku Paynskiego 1572 n[ajjasńiejszy] Sigmunth Augusth, krol Polský, umarl w Knissinýe, czego patrzy siedmego dnia lipcza.
30 Julii (p. 252)	I	1476. V Cracovie u s.Franczýsca gdi mnýssi spýevalý "Benedict[us]", qui venit "in no[m]i[n]e D[omi]ni" piorun na kosciol ých uderzil ý koscielna spicze zapalýl, cruciffixa srod kosciola vissaczego na trzaský drobnýuchne ý jednego mnýcha zabył y nýemalo lyudzý poobrazil (v[id]e: Myechovita, libro 4, cap[ite] 71). Drugý rasz w roku 1576 w dzien s.Urbana w piathek thakyesz pýoron crucifix rozbil, o czim 25 maý napýssano**.
31 Julii (p. 253)	I	Smolýensko proditorie a Mosko occupatu[m] 1514 in Lýthwania, de quo vide superius 30 Julii.
Augustus:		
2 Aug. (p.256)	I	Clades Pollonoru[m] a Tartaris sub Sokal 1519.
3 Aug. (p.257)	I	Pan Stanislaw Slupiczký, castellan Lyubelski, umarl v Opoliu 1575 ve srode przed s.Wawrzinczem.
5 Aug. (p.259)	I	Mikolaýowski szieth w Lýublýnýe na seýmýe o zabiczie p.Jana Lýuthomirskiego, castellana Sýradkiego (!), a brath jeho Jan Mikolaýowski, kthori na pozew nye sthanal, czczy odssadzon 1569.
7 Aug. (p. 261)	I	1571. Famagustha mýasto w Czýprze Turcom ssýe podalo za ých przýrzczeným ý nýestrimawsi ym viary srogo ých pomordowalý ý Bragadina staroste na Famagusczie, czo ssýe ým poddal, zivego oblupýlý nýecznothlývý Thurczý.
15 Aug. (p.269)	I	Oppidu[m] Miechow cu[m] cenobio plumbo tecto co[n]fflagratu[m] 1506.
19 Aug. (p.273)	I	Alexander, krol Polský, Wilnye umarl ý thamze pochowan.
20 Aug. (p.274)	I	P.Andrzej Miskowski, castellan Liubelský, umarl w Liublinýe ve wtorek przed s.Barthlomýeým 1566.
22 Aug. (p.276)	I	Cazimiria juxta Cracoviam maxime co[n]fflagrata 1504 presente rege Alexandro. Ad Obertinu[m] in Pokuczcie Russie victoria Pollonoru[m] de Petro vaývoda Valachie, qui vulneratu[s] aufugit et eius 50 bu[m]barde intercepte et cu[m] vexillis et timpanis 1531.
29 Aug. (p.283)	I	1580. P.Pýothr Kloczowsky, castellan Zavichoscзки, zabith z dziala pod Vyelkýmý Luký zę ponýedzialku na wthorek.

* Слово закреслене іншим чорнилом, на полі поруч цим самим чорнилом почерком II дописано W Wisku w lowyech.

** На полі напроти запису помітка цим самим почерком Ve sthu lýath.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
--------------------------------	--------	--------------

September:

- 1 Sept. (p. 288) I 1580. Vŷelkŷe Lukŷ wzŷetho ŷ przezs oŷsm thissŷczy Moskvi posczŷnano.
1586. Panna Hellena, czorka v.p.Jacuba Orzechowskiego, urodzona ze srodi na czvarthek o czvartheŷ godzŷnie.
- 5 Sept. (p.292) I N[ajjaŷniejszy] Stephan krol Polskŷ Wŷelkich Lukow pod Moskwa dobil w roku Painskim 1580.
- 6 Sept. (p.293) I 1565. Ve czwarthek przed Narodzenim P[anny] Marieŷ Thurczy do thego czassu vispu Malthi mocza vŷelka dobivalŷ. Zamek s.Helma z dzial stluklŷ, miasteczko s.Michala z dzial pothluklŷ, thamze ŷ drugie mŷasteczko Burg thakze z dzial pothlukly, czego dobrze bronŷl Valethan, hethman krzizaczki. Gdzie w thim dobivaniu zgŷnelo cristianow 5000 thissieczi a Thurkow 25 thissieczi. Gdzie tham thak vielye kul z dzial vistrzelŷlŷ syedmdziessiad ŷ oŷsm thissieczi razow, ŷ nŷedobiwssi vispu Malthi jeno popsovawsi bedacz zranienŷ thego dnia z vispu odcziagnelŷ.
1588. Vŷelmozni pan Mikolaŷ Phirlŷeŷ z Dabrovicze, voŷevoda Lŷubelskŷ, umarl w Strumŷloveŷ Kamŷoncze zs ponŷedzalka na wthorek podlug novego kalendarza, a z niedzŷelŷe na ponŷedzialek dzien przed thim mŷessŷacz ssŷe skazŷl w Rŷbach.*
- 8 Sept. (p. 295) I Thurczy Nicosieŷ mŷasta przednieŷssego w Czŷprze dobili ŷ opanowalŷ z wielka christianska zaloscza 1570 w piathek Narodzenia P[anny] Marieŷ.
- 13 Sept. (p. 300) I 1580. P.Pyothr Zborowskŷ, voŷevoda Crac[owski], umarl w Cracowie.
- 15 Sept. (p.302) I Izabella krolŷowa Vęgierska umarla w piathek 1559 nazaiutrz po Podnŷessŷenŷu S.Krzŷza.
- 17 Sept. (p.304) I Laurentius Miskowski Janusiu[m] ducem Zathorien[sem] octidit (!) in venatione 1513 p[ro]pt[e]r iniuriam piscinarum.^{2*}
- 23 Sept. (p. 310) I Polovicza mŷasta Liubelskiego domow 80 zgorzalo 1588 w ponŷedzialek.

October:

- 3 Oct. (p.321) I Dalmantes Perssa oth Tomazego krolia Perskiego przeciwko Turkow z woŷkiem vipravioni. Thedi Solimana czessarza Tureczkie[go] porazil, dziala y wŷelie konŷ jemu zabral thego dnia 1535. O czim napisal serzeŷ Surius^{3*}.
- 4 Oct. (p. 322) I Volochowie v Niestru porazenŷ ŷ vŷelie ŷch zacznŷeŷsich poŷmano 1509.
- 5 Oct. (p. 323) I Albertus Fantinus Italus, monachus minorita ffranciscan[us], apud Sanctu[m] Franciscu[m] Crac[oviensem] per monachos fraudulententer nocte octisus (!) 1516.

* Записано тим почерком, що й попередній запис, але іншим пером і чорнилом.

^{2*} Три останні слова дописані цим самим почерком, але іншим чорнилом.

^{3*} Останнє речення дописане на полі цим самим почерком іншим чорнилом.

Дата; сторінка календаря	Почерк	Текст запису
8 Oct. (p.326)	I	1503. Conrad kxýeze Mazoveczkÿe umarl, gdzie po jego smierzi krol Polskÿ Allexander prawem lennim Mazoveczkie Kxiestwo wzial, kthore za prziczina p.Senatorow sinam jego malim w lenno podal.
10 Oct. (p. 328)	I	Kozlowka j.m.panÿeÿ Samothulskieÿ pogorzala 1583.
November:		
13 Nov. (p.364)	II	1582. W sobote rano przede dniem szczeto kasztelana Wiskiego Zlowskiego, czo Graiowskie[go] zabył, kasztelana Zakroczimskiego.
29 Nov. (p. 380)	I	Pan Dobrogosth Samothulskÿ umarl w Liublynie 1575 w ponÿedzialek przed s.Andrzejem.
30 Nov. (p. 381)	I	1580. P.Marczin Ossolinski, starostha Krzessowski, marnÿezabith v Opathovie na przedmyescziu hora 22* od czieslye Andrzejã2*, kthori zarass ucziekl.
December:		
2 Dec. (p. 384)	I	P.Stanislaw Theczinski, voÿewoda Cracowskÿ, spusciwssi sinovi sswemu Janovÿ Bapthisczie starostwo Lÿubelskÿe y na Sadz ÿego zassadziwssi umarl na zamku Liubelskim 1560.
3 Dec (p. 385)	I	N[a]jjañniejszy] Sthephan krol Polskÿ zs piathku na sobothe o pÿerwseÿ godzinie w nocz umarl w Grodzie 1586 podlug starego kalendarza a w Kracovie pochowan 1588, maÿ 13.
6 Dec. (p. 388)	II	1581. Jam odiechal ode Pskowa rote zostawiwszy, bom sam chorowal barzo na pedogre.
12. Dec. (p. 394)	I	Allexander na Kroliestwo Polskie koronowan w roku Paÿnskim 1501.
20 Dec. (p. 402)	I	P.Jan Baptista Thãczinskÿ, voÿewoda Belskÿ y starosta Liubelski, w Danÿÿ, w mieszczie Kopenhalen (!) umarl w ponÿedzalek vigilia s.Thomassa 1563.
22 Dec. (p. 404)	I	1575. Pogrzeb p.Dobrogostha Samothulskiego w Kamÿoncze.
24 Dec. (p. 406)	I	Pan Andrzej Thãczinski, castellan Cracowski, umarl w Koÿnskieÿ Volÿ ve srode vigilia Bozego Narodzenia w roku Paÿnskÿm 1561.
27 Dec. (p. 409)	I	Sigmunth Trzeciÿ krolÿevicz Sweczki, od Jana krolia Swedzkie[go] ÿ od Katharzini krolewni Polskÿei malzonkow urodzoni, na Kroliestwo Polskie na zamku Cracowskÿm koronowan a nazaiutrz na rinku Cracowski[m] na maÿestaczie syedzal, od myesczan old przyÿmoval ÿ na riczerstwo passoval w roku 1581 ^{3*} vedlie nowego kalendarza.
31 Dec. (p. 413)	I	P.Cristhoph Sidlovieczki, castellan Cracowski, umarl w Kracovie 1532, a w Opathovie pochowan.

* Уточнення про час дописане над рядком.

^{2*} Ім'я дописане над рядком.

^{3*} Останню цифру виправлено. Тут же на полі повторено 1581.

П Е Р Е К Л А Д

- 36 [4.01] Завершився Тридентський собор, що був розпочатий року Божого 1545, а завершений року Божого 1563, на другий день після Обрізання Господа нашого Ісуса Христа.
- 37 [5.01] 1588 [р.]. Я виїхав з Кракова після коронації Жигимонта Третього.
- 43 [11.01] 1588 [р.]. Я приїхав до Ланьцухова. Господи, Боже всемогутній, подай мені здоров'я з жінкою і потомством. Амінь, амінь, амінь.
- 44 [12.01] Помер у Ловичі Ян Пшерембський, гнезненський архієпископ, і там само похований 1562 [р.], у понеділок після Богоявлення.
- 50 [18.01] 1589 [р.] мені в Ланьцухув принесли лист його милості короля Жигимонта Третього на люблінське підкоморництво.
- 51 [19.01] Його милість Василь, князь Московський, 1563 [р.] здобув Полоцьк і відбив його у полоцького воєводи й старости Миколая Довойни, при котрому знаходилися холмський, варшавський і вежхлейський ротмістри.
- 55 [23.01] Пан Лукаш з Гурки, познанський воєвода, помер у Познані і там похований 9 лютого 1573 [р.].
- 56 [24.01] Під містечком бжесьцького князя Бичиною зіткнулося польське військо під командуванням канцлера і коронного гетьмана Яна Замойського з військом австрійського ерцгерцога Максиміліана, де його люди потерпіли поразку, а самого Максиміліана, познанського воєводу пана Станіслава з Гурки, маршала Єнджея Зборовського, київського єпископа Воронецького, Станіслава Чарнковського, Станіслава Цьолка, князя Пронського та багатьох інших спіймано й ув'язнено у Красноставі року Божого 1588 за новим календарем.
- 61 [29.01] Єлена з Московії, вдова польського короля Олександра, померла в Литві 1513 [р.].
- 66 [1.02] Польська королева Бона виїхала з Польщі до Італії, де її заради скарбів отруїв італієць Паппакода, і померла в Барі у п'ятницю, на день св.Єлизавети 1557 [р.].
- 68 [3.02] Була велика повінь на Віслі і на Сяні, а коли вода спала, тоді по полях і по берегах посідали великі брили льоду, через які в року Божім 1570 на багатьох місцях важко було переїжджати.
- 70 [5.02] 1589 [р.]. Я приїхав до Любліна лікувати подагру.
- 79 [14.02] У неділю 1563 [р.] на день св.Валентина в Пйотркові під час сейму був чималий землетрус, але недовго.
- 78 [!] [15.02] Максиміліана та інших в'язнів, що були спіймані під Бичиною, привезено до Красноставу і посаджено в замку 1588 [р.], за новим календарем.

- 81 [18.02] Генріх, герцог анжуйський, обраний на Королівство Польське, приїхав до Кракова о другій годині ночі 1574 [р.].
- 83 [20.02] Похорони пана Анджея Тенчинського, краківського каштеляна, у Конській Волі 1562 [р.].
- 84 [21.02] Генріх, герцог анжуйський, на М'ясопустній неділі 1574 [р.] коронований у Кракові на Королівство Польське. Потім виїхав з Польщі, вночі 19 червня цього самого року.
- 85 [22.02] Пан Миколай Сенявський, руський воєвода, помер у Любліні на сеймі, у вівторок, перед св.Матфеєм 1569 [р.]. Хоронити його повезли в Бережани, і король Жигимонт Август з усім сенатом випроводжали його.
- 86 [23.02] Іван Васильович, великий князь московський, силою здобув Полоцький замок і місто в М'ясопуст 1562 [р.].
- 90 [26.02] 1589 [р.]. Пані познанська воєводина з Горчина померла в Шебжешині о 4 годині ночі. За декілька днів перед тим над нею каркав крук, аж доки його не забили, а її найкращий кінь поламав ногу, стоячи на стайні.
- 91 [27.02] Пан Станіслав Остроруг, мєндзижецький каштелян, помер у Замху 1568 [р.].
- 96 [2.03] Пан Єжи Язловецький, руський воєвода, помер 1575 [р.].
- 100 [6.03] 1574 [р.] помер перемишльський каштелян пан Анджей Ваповський, поранений на Краківському замку паном Самуїлом Зборовським, за що пан Самуїл Зборовський присуджений до вічного вигнання з краю, а його маєток конфісковано.
- 104 [10.03] На Віслі і Сяні 1569 [р.] була велика повінь. Пан Анджей Фірлей, люблінський каштелян, помер у Сандомирі 1586 [р.].
- 105 [11.03] Пан Анджей Фірлей, люблінський каштелян і сандомирський староста, помер у Сандомирі в п'ятницю 1586 [р.].
- 107 [13.03] Пан Ян Мелецький, подільський воєвода і великий маршалок Корони Польської, помер в Осецьку, в четвер після св.Григорія 1561 [р.].
- 108 [14.03] Янош Жигмонд, угорський королевич, котрий уже був проголошений на Угорське королівство, помер в середу 1571 [р.], а на його місце на четвертий день турецький султан послав фірман на Семиградзьке воєводство Стефану Баторію, що згодом 1576 [р.] був коронований на Королівство Польське, а потім помер у Гродно 1586 [р.] і похований у Кракові 13 травня 1588 [р.]
- 112 [18.03] Пан Анджей Бзіцький, холмський каштелян, помер у Белжицях 1567 [р.] і там само похований.
- 124 [30.03] Пан Станіслав Мацейовський, сандомирський каштелян, помер 1563 [р.], у вівторок, перед Цвітною неділею.
- 125 [31.03] Пан Станіслав Тарновський, сандомирський воєвода, помер у Кшешові 1568 [р.], похований у Хшоб[ежі?].
- 128 [1.04] Жигимонт Перший, король польський, помер у Кракові.

- 1581 [р.] Якуб Уханський, гнєзненський архієпископ, помер у Ловичі.
- 129 [2.04] Пан Ян Кшиштоф Тарновський, війницький каштелян, помер у Ярославі* 1567 [р.].
- 142 [14.04] Пані Анна з Пільча, холмська каштелянова, померла в Кракові в середу після Великодня 1574 [р.] і похована в Белжицях біля чоловіка.
- 143 [15.04] У понеділок після Провідної неділі року Божого 1577 німці-гданщани потерпіли поразку від гетьмана Яна Зборовського під Тчевом.
- 145 [17.04] 1577 [р.] Німці-гданщани у середу після Провідної неділі потерпіли поразку від польського війська під Тчевом, і захоплено 40 гармат.
- 146 [18.04] Бона, королева Польщі, коронована у Кракові 1518 [р.]. Ксьондз Філіп Падневський, краківський єпископ, помер у Варшаві 1572 [р.]. Пшеворськ згорів 1575 [р.]
- 149 [21.04] 1580 [р.] Згоріло місто Стенжиця разом з двором з четверга на п'ятницю перед св.Войтехом.
- 150 [23.04] Найясніший Стефан, князь семиградський, приїхав до Кракова у великодній понеділок 1576 [р.] о 22 годині.
- 151 [24.04] Клепаж і велика частина міста Кракова згоріли 1528 [р.].
- 152 [25.04] Ян Фірлей з Домбровіци, краківський воєвода і староста, помер у Кракові 1574 [р.].
- 153 [26.04] Львів згорів у четвер після Великодня 1565 [р.].
- 154 [27.04] Пан Флоріан Зебжидовський, люблінський каштелян і гетьман, помер у Плищині, а похований у Любліні в бернардинів 1566 [р.].
- 155 [28.04] 20 тисяч татар було розбито на Русі біля Лопушної та Вишневця 1512 [р.].
- 157 [30.04] 1585 [р.] Пан Миколай Мелецький, подільський воєвода, помер у Кракові.
- 159 [1.05] Найясніший Стефан з Анною короновані на короля й королеву Польщі вроцлавський єпископом Станіславом Карнковським 1576 [р.], у день св.апостолів Філіпа та Іакова.
- 160 [2.05] Міста Радом і Казімеж згоріли 1556 [р.].
- 162 [4.05] Пан Габріель Тарло, радомський каштелян, помер у Радомі 1565 [р.].
- 166 [8.05] 1575 [р.] У Хресну неділю* згорів Люблін, що сталося, однак, тільки в [...?] разом з Краківським передмістям.
- 170 [12.05] Пан Ян Оцеський, коронний канцлер, помер 1563 [р.].
- 172 [14.05] Похорони. Поховано пана Мартіна Зборовського, краківського каштеляна, в Зборові 1565 [р.].

* Над рядком уточнено: в Горлігіні.

- 174 [16.05] Пан Ян Тарновський, краківський каштелян і великий коронний гетьман, помер 1561 [р.] у Яворці, а похований у Тарнові.
- 177 [19.05] У Кракові падав град завбільшки з куряче яйце, а Любранка вражена блискавкою 1505 [р.].
- 180 [22.05] Вельможний пан Анджей з Тенчина, краківський воєвода, котрий добре боронив місто Краків від наїзду людей австрійського ерцгерцога Максиміліана, помер у Заторі о 5 годині [ночі] з Хресної неділі на понеділок; пані воєводина, його жінка, померла у п'ятницю перед тим у Батожі, і поховані в Конській Волі у четвер зранку після св.Варфоломея.
- 181 [23.05] 1571 [р.] Мороз і мряка так вразили посіви на полях, що ті побіліли, і люди дуже полякалися, і в Польщі була ніколи перед тим нечувана дорожнеча на збіжжя, бо корець жита продавався по три злотих, а інше збіжжя ще дорожче.
- 182 [24.05] [1571 р.] Перекопські татари захопили і зруйнували Москву.
- 183 [25.05] 1576 [р.] На день св.Урбана, в п'ятницю, у костьолі св.Франциска блискавка розбила на дрібнесенькі тріски Розп'яття. А це – вдруге, про перший раз читай 30 липня 1574 [р.] на похоронах у Коцку пана Яна Фірлея, краківського воєводи і старости.
- 186 [28.05] Року Божого 1459 у Кракові Капістран* говорив на проповіді, що турки годуватимуть верблюдів посеред Краківського ринку, і так і сталося, тому що в Кракові була пожежа, і турецький посол мусив вибратися з господи, у якій мешкав. Інші пишуть, що він їхав з Волощини до короля, але це важко зрозуміти.
- 187 [29.05] Пан Миколай Радзивіл, віленський воєвода, помер 1565 [р.].
- 201 [10.06] Івоня-волошин**, волоський воєвода, який не раз перемагав турок, отримав від них поразку через зраду хотинського і чернівецького паркалаба Веремії і убитий 1574 [р.].
- 202 [11.06] 1580 [р.] Григорій Остик разом з іншими стятий у Вільно.
- 207 [16.06] Пан Петро Мишковський, краківський воєвода, помер на сеймі у Варшаві 1570 [р.].
- 209 [18.06] Найясніший Генріх, король польський, уночі вийшов з Кракова і, як втікач, відбув до Франції, де після смерті свого брата отримав 1574 [р.] Французьке королівство.
- 217 [26.06] Людвік, король угорський, отримав поразку від турків під Мохачем 1526 [р.] у вівторок, на день св.Іоана Хрестителя.
- 219 [28.06] Євреї разом з жінкою спалені у Сохачові 1557 [р.] через викрадення Божого Тіла.

* Джованні да Капістрано, місіонер.

** Іон Вода.

- 223 [1.07] Красностав згорів у п'ятницю напередодні Покладення Ризи Діви Марії 1575 [р.]. У цей день на сеймі в Любліні звершилася унія з Литвою, розпочата багато літ тому, ще за короля Ягайла; з обох сторін на неї присягали панове радні і земські послы. Король Август у бернардинів* у Любліні дякував господу Богові під вишуканий спів "Тебе, Боже, хвалимо" року Божого 1569.
- 224 [2.07] Штефан, волоський воєвода, помер 1504 [р.]; він сприяв туркам і завдав підступної поразки Матяшу, королю Угорщини, і Яну Ольбрахту, королю Польщі. Його спадкоємцем був Богдан Одноокий^{2*}, котрий ходив походом на Русь і Львів року Божого 1509.
- 230 [8.07] Прокіп Пекославський, сандомирський староста, помер у Сандомирі^{3*} року Божого 1588.
- 240 [18.07] Року Божого 1572 найясніший Жигимонт Август, король польський, помер у Книшині, про що дивись 7 липня.
- 252 [30.07] 1476 [р.] У Кракові в св.Францискові, коли ченці співали "Благословен" і дійшли до "Во ім'я Господнє", на їх костьол ударила блискавка і запалила костьольний шпиль, а Розп'яття, що висіло посеред костьолю, розбила на дрібнесенькі тріски, забивши одного ченця і поранивши чимало людей (див.: Меховський, кн.4, розд.71). Іншим разом 1576 [р.], на день св.Урбана, в п'ятницю, така сама блискавка розбила Розп'яття, про що написано 25 травня.
- 253 [31.07] Смоленськ зрадницьки захоплено московитом від Литви 1514 [р.], про що дивись вище 30 липня.
- 256 [2.08] Поразка поляків від татар під Сокалем 1519 [р.].
- 257 [3.08] Пан Станіслав Слупицький, люблінський каштелян, помер в Ополю 1575 [р.], у середу перед св.Лаврентієм.
- 259 [5.08] Миколаєвського стято в Любліні на сеймі за вбивство пана Яна Лютомирського, серадзького каштеляна, а брат його Ян Миколаєвський, котрий не з'явився на позов, був позбавлений честі 1569 [р.].
- 261 [7.08] 1571 [р.] Фамагуста, місто на Кіпрі, здалося туркам на їхні обіцянки; нечестиві турки, не дотримавши слова, жорстоко розправилися з жителями, а з коменданта Фамагусти Брагадина^{4*}, котрий їм піддався, живцем здерли шкіру.
- 269 [15.08] Місто Мехув разом з монастирем, накритим свинцевим дахом, знищено пожежею 1506 [р.].
- 273 [19.08] Олександр, польський король, помер у Вільно і там похований.
- 274 [20.08] Пан Анджей Мишковський, люблінський каштелян, помер у Любліні, у вівторок перед св.Варфоломієм 1566 [р.].

* На полі дописано: У св.Станіславі, тобто в костелі св. Станіслава.

^{2*} Богдан Сліпий.

^{3*} На полі уточнено: У Виську на ловах.

^{4*} Марко-Антоніо Брагадіно, венеційський комендант Фамагусти.

- 276 [22.08] Казімеж під Краковом дощенту згорів 1504 [р.] у присутності короля Олександра.
- Під Обертином на Покутті, в Русі, поляки 1531 [р.] отримали перемогу над Петром, воєводою Волощини, котрий після поранення утік, і в нього було захоплено 50 гармат з корогвами й бубнами.
- 283 [29.08] 1580 [р.] Пан Петро Ключовський, завіхойський каштелян, убитий з гармати під Великими Луками з понеділка на вівторок.
- 288 [1.09] 1580 [р.] . Узято Великі Луки і понад 8 тисяч московитів забито. 1586 [р.] о 4 годині ночі з середи на четвер народилася панна Гелена, дочка вельможного пана Якуба Ожеховського.
- 292 [5.09] Стефан, найясніший король польський, здобув Великі Луки під Москвою в року Божім 1580.
- 293 [6.09] 1565 [р.] У четвер перед Різдом Діви Марії турки, як і до цього, штурмували великими силами острів Мальту. Вони зруйнували з гармат замок св.Холма, містечко св.Михайла і там само інше містечко Бург також поруйнували з гармат, що добре боронив гетьман хрестоносців Валентан*. При цьому штурмі загинуло 5 тисяч християн і 25 тисяч турок, а з гармат там само вистрілили аж до 78 тисяч разів; заподіявши збитки, але так і не захопивши острова Мальти, поранені турки у той самий день відступили з острова. 1588 [р.] вельможний пан Миколай Фірлей з Домбровіци, люблінський воєвода, помер у Кам'янці Струмиловій з понеділка на вівторок за новим календарем, а за день до цього, з неділі на понеділок, було затемнення місяця в [сузір'ї] Риби.
- 295 [8.09] Турки захопили найголовніше місто на Кіпрі Нікосію і, на превеликий жаль для християн, утвердилися там 1570 [р.], у п'ятницю, на Різдо Діви Марії.
- 300 [13.09] 1580 [р.] Пан Петро Зборовський, краківський воєвода, помер у Кракові.
- 302 [15.09] Ізабелла, королева угорська, померла у п'ятницю 1559 [р.], на другий день після Воздвиження св.Хреста.
- 304 [17.09] Лаврентій Мишковський на ловах 1513 [р.] убив заторського князя Януша у зв'язку з пошкодженням ставка.
- 310 [23.09] Половина міста Любліна, 80 будинків, згоріла 1588 [р.], у понеділок.
- 321 [3.10] У цей день 1535 [р.] перс Далмант, посланий персидським королем Томазієм** з військом проти турків, розбив турецького султана Сулеймана і захопив у нього гармати і багато коней. Про це ширше писав Сурій.
- 322 [4.10] Волохи біля Дністра потерпіли поразку, і багато знаті узято в полон 1509 [р.].

* *Ла-Валетт, великий магістр Мальтійського ордену.*

** *Тахмасп, шахіншах Персії.*

- 323 [5.10] Альберт Фантін Італік*, чернець, мінорит-францисканець був підступно убитий уночі 1516 [р.] ченцями біля краківського монастиря св.Франциска.
- 326 [8.10] 1503 [р.] Помер Конрад, князь Мазовецький; після його смерті король польський Олександр за ленним правом узяв Мазовецьке князівство, котре, за порадою панів сенаторів, подав у лен його малолітнім синам.
- 328 [10.10] Козловка її милості пані Шамотульської згоріла 1583 [р.].
- 364 [13.11] 1582 [р.]. У суботу на світанку стято віського каштеляна Зловського, котрий убив Грайовського, закочимського каштеляна.
- 380 [29.11] Пан Доброгост Шамотульський помер у Любліні 1575 [р.], у понеділок перед св.Андрієм.
- 381 [30.11] 1580 [р.] пан Мартін Оссолінський, кшешовський староста, безглуздо убитий в Опатові на передмісті о 22 годині теслею Анджеєм, котрий негайно утік.
- 384 [2.12] Пан Станіслав Тенчинський, краківський воєвода, передавши своєму синові Янові Баптісті Люблінське староство і висадивши його на суд, помер на Люблінському замку 1560 [р.].
- 385 [3.12] Найясніший Стефан, король польський, помер у Гродно о першій годині ночі з п'ятниці на суботу 1586 [р.] за старим календарем, а похований у Кракові 13 травня 1588 [р.].
- 388 [6.12] 1581 [р.] Я виїхав з-під Пскова, залишивши роту, бо дуже захворів на подагру.
- 394 [12.12] Олександр коронований на Королівство Польське в року Божім 1501.
- 402 [20.12] Пан Ян Баптіста Тенчинський, белзький воєвода і люблінський староста, помер у Данії в місті Копенгагені, у понеділок напередодні св.Фоми 1563 [р.].
- 404 [22.12] 1575 [р.]. Похорони пана Доброгоста Шамотульського у Кам'янці.
- 406 [24.12] Пан Анджей Тенчинський, краківський каштелян, помер у Конській Волі у середу напередодні Різдва Господня року Божого 1561.
- 409 [27.12] Народився Жигимонт Третій, шведський королевич, від супружжя Юхана, шведського короля, і Катажини, польської королівни; коронований 1581 [р.] за новим календарем на Краківському замку на Королівство Польське, наступного ранку він сидів на Краківському ринку, приймав присягу від міщан і пасував на рицарство.
- 413 [31.12] Пан Кшиштоф Шидловецький, краківський каштелян, помер у Кракові 1532 [р.], а похований в Опатові.

* Фонтіно, місіонер.